

Vrednote tradicionalne kulture u našem društvenom razvoju*

Stipe Šuvar

*Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
Zagreb, Hrvatska – Jugoslavija*

SAŽETAK Autor pod tradicionalnom kulturom razumijeva kulturu predindustrijske civilizacije općenito.

Polazeći od gledišta da se vrednote usvajaju tijekom socijalizacije pojedinca u djetinjstvu i mladenaštvu, autor je ustanovio da znatna većina populacije Jugoslavije potječe iz ruralnih zajednica u kojima su primarne grupe uglavnom još uvijek zadane vrednotama tradicionalne kulture, odnosno njezine seoske dimenzije. Stvarajući moderno društvo i modernu kulturu, ovi ljudi u njih unose vrednote i mentalitet tradicionalnoga društva i kulture.

Predindustrijski sistem vrednota utječe na razvoj suvremenoga jugoslavenskog društva tako što usporava promjene u proizvodnji i tehnikama rada te djelujući i kočeci industrijsku organizaciju rada. On također podržava statičnost proizvodnje, izbjegavanje proizvodnog rizika i ravnodušnost spram inovacija i principa radne racionalnosti, discipline i efikasnosti.

Dok u predindustrijskom društvu srodstvo i lokalna zajednica određuju životni ciklus pojedinca, dotle u modernom društvu tu ulogu imaju brojne i specijalizirane institucije.

U suvremenom jugoslavenskom društvu prejak privrženost vrednotama tradicionalne kulture dovodi do ekstremnog familijarizma, sklonosti klansko-klikaškom povezivanju, uloge neformalnih grupa i podložnosti paternalističkom autoritetu. Postoji općenita tendencija prenošenja društvenog sustava tradicionalne lokalne zajednice u funkcionalne institucije, što – između ostalog – umanjuje ulogu samoupravnog sistema koji se razvija u suvremenom jugoslavenskom društvu.

Copyright © 2002 Institut za društvena istraživanja u Zagrebu – Institute for Social Research of Zagreb.
Sva prava pridržana – All rights reserved.

* Teze pripremljene za sociološko savjetovanje »Determinante društvenog razvoja«, što je u organizaciji Sociološkog društva Slovenije održano u Mariboru 28., 29. i 30. svibnja 1970. godine.

Autor se zalaže za sustavna empirijska istraživanja utjecaja kulturnih vrednota na društveni razvoj, koja bi omogućila pouzdano rasuđivanje o stvarnom utjecaju vrednota tradicionalne kulture.

Ključne riječi: društveni razvoj, tradicionalna kultura, vrednote, moderno društvo.

Primljeno: svibnja 1970.

Prihvaćeno: lipnja 1970.

Tekst izvorno objavljen u *Sociologiji sela*, Zagreb, 8 (1970) 27/28: 5-13.

I.

1. Vrednotu se može definirati kao »preferirajući interes u odnosu na neku situaciju, zbivanje ili objekt« (Petriani, 1964.), ili kao »određenje ili kvalitetu predmeta koji sadrži bilo koju vrstu cijenjenja ili zanimanja« (Encyclopaedia Britannica, 22, 1962.: 962), ili kao »koncepciju poželjnoga koja utječe na izbor ciljeva i na samu akciju« (Rihtman-Auguštin, 1970.), ili jednostavno kao »element sistema simbola koji usvajamo« (Parsons, 1951.). Iako i sam definira vrednote kao oblikovane želje koje utječu na izbor raspoloživih formi, sredstava i ciljeva ljudskog djelovanja, C. Kluckhohn naglašava da se »vrednote ne sastoje u 'željama', nego prije u 'željenom', to jest one se sastoje od onog što ne samo da želimo nego i osjećamo da je pravično i ispravno da želimo za sebe i druge«. Vrednote su zapravo »apstraktna mjerila koja transcendiraju impulse momenta i efemernih situacija« (Kluckhohn, 1952.). Drugim riječima, ako slijedimo Kluckhohna, vrednote su kriteriji koji trenutno ljudsko ponašanje usmjeravaju prema željenim ciljevima.

Vrednote su neka sidrišta i uporišta u ljudima, bez obzira jesu li eksplicitne (vidljive) ili implicitne (prikrivene).

Budući da čovjek ipak stvara svoju povijest, ono što mu se događa u krajnjem je ishodu posljedica onoga što on želi da mu se dogodi.

Naša je uvodna teza: vrednote su vrlo određujuće, zapravo najdublje determinante društvenog razvoja. One su tvorevine kulture koje joj daju sadržinu. Kao izraz kulturnog razvoja, one su i najdubiji njegovi poticaji. Kako nije moguće odijeliti »kulturu« od »strukture«, vrednote su činitelji društvenog razvoja.

»Kulture se razlikuju po vrednotama; svaka oblikuje ili barem boji svoje...«, piše Kroeber. Postoje, doduše, vrednote koje se na različite načine javljaju u svakom ljudskom društvu, a odnose se na prirodu ljudskog bića, na odnose čovjeka i prirode, percepciju vremena, stupanj željene aktivnosti, na odnose među pojedincima, itd. (Kroeber, 1948.).

Pojam tradicionalne kulture ima u našem vremenu značenje *kulture koja pripada prošlosti*, ali je inače vrlo neodređen. Koja kultura pripada prošlosti? Postoje li mrtve kulture, one koje ne ostavljaju traga, koje ne ulaze u budućnost?

Pod pojmom tradicionalne kulture mi ćemo ovdje podrazumijevati općenito kulturu predindustrijske civilizacije, čija je jedna dimenzija seljačka (ili seoska) kultura. Seoska kultura je, naime, lokalni »prizemni« izraz tradicionalne, predindustrijske civilizacije (Redfield, 1963.).

3. Pojedinaac u pravilu usvaja one vrednote koje usvaja i njegova obitelj, susjedi, radna okolina, naselje, profesija, vjerska skupina, nacija. Pojedinaac svoje vrednote ne može formirati neovisno o svakidašnjoj okolini već i zbog toga što ih može pokazivati samo u odnosu na druge ljude, u svojim društvenim odnosima.

Vrednote se uglavnom usvajaju u procesu socijalizacije pojedinca u djetinjstvu i mladenačkoj dobi. Tada usvojene vrednote osnova su personalnosti; njih pojedinac teško mijenja i odbacuje. Presudnu ulogu igra obitelj, susjedstvo, prijateljske skupine, lokalna zajednica i općenito male prisne društvene skupine, tzv. primarne skupine, za koje je još Cooley ustvrdio da su »izvor obilježja individualnih značajki« (Cooley, 1956.). Upravo primarne skupine stvaraju bazičnu personalnost, kao »takav poredak ličnih kvaliteta koji je kod pojedinca ustanovljen u prvim mjesecima ili godinama njegova života«. U cjelini je tretman djeteta izvor bazične personalnosti, a sama ona je »ono što ljudi jesu ma što oni mislili da jesu ili da moraju biti« (Linton, 1955.). Primarne skupine oblikuju čovjekov etos kao internalizirani vrijednosni sistem.

Golema većina današnjega jugoslavenskog stanovništva potječe iz seoske sredine u kojoj su primarne skupine još uglavnom zadojene vrednotama tradicionalne kulture, odnosno njezine seoske dimenzije. Na to upućuje već i činjenica o niskom koeficijentu urbaniziranosti: u gradskim naseljima živi samo oko jedna trećina jugoslavenskog stanovništva, ali i ona pretežno nije autohtona. Prema podacima iz sela potječe 54,3% stanovnika Beograda, 61% stanovnika Zagreba, 55,2% stanovnika Skoplja, 47,1% stanovnika Sarajeva, 64,3% stanovnika Ljubljane, 59,8% stanovnika Novog Sada, 59,3% stanovnika Rijeke. To su najveći gradovi, a u manjim je gradovima seoskih pridošlica još mnogo više.

Teza: Ljudi koji su socijalizirani u primarnim skupinama seoskog karaktera, u pravilu su privrženi vrednotama tradicionalne kulture.

Stvarajući moderno društvo i modernu kulturu, ti isti ljudi unose u njih vrednote i mentalitet tradicionalnog društva i kulture. Tako se pojavljuju brojne »kočnice« novoga (koje ne mora biti progresivno; ovdje nas progres ne zanima; kulture i kulturne vrednote ne mogu se dijeliti na »nazadne« i »napredne«!).

4. Život predindustrijskog grada također je protjecao u privrženosti vrednotama tradicionalne kulture. U nas se i gradski život još nije posvuda transformirao u pravcu koji bi potisnuo dominaciju tradicionalnih vrednota. Primjerice, u malim gradićima i varošicama način života još pokazuje pretežno crte na koje upućuju i njihovi tradicionalni nazivi: selendra, palanka, kasaba, čaršija. Tu je život još uvijek više izvjesna sublimacija života okolnih seoskih predjela nego što je uistinu

poprimio suvremene urbane značajke. Po svojoj cjelokupnoj kulturi i socijalnoj organizaciji takve su sredine ipak bliže tradicionalnim lokalnim zajednicama nego li modernim urbanim društvima.

5. Dovoljno je upozoriti na opći socijalni *background* našeg stanovništva, pa da se izvede (istraživački neverificiranu) tezu o njegovoj pretežnoj privrženosti vrednotama tradicionalne kulture, koja se (ta privrženost), dakako, lomi i topi pod plimom urbano-industrijskih tekovina i novih kulturnih obrazaca, ali iz toga izbijaju i mnogi otpori što usijavaju našu društvenu atmosferu.

6. Prije nego ukažemo na neke osnovne vrednote tradicionalne kulture, te na načine na koje one određujuće utječu na mnoge aspekte društvenog razvoja suvremenoga jugoslavenskoga društva, dužni smo prethodno postaviti pitanje (usprkos već napisanome pod oznakom 1): koliko vrednote općenito determiniraju razvoj?

Ne ulazeći u moguću ekspertizu, podsjećamo na štivo Maxa Webera o protestantskom duhu kapitalizma (Đurić, 1964.). Ili, na primjer, na antropološke analize hispanoameričke, kineske i japanske kulture (Wolf, 1959.; Wittfogel, 1959.; Smith, 1959.).

No mnogo su opipljiviji dokazi što ih je nedavno u nas citirao i pretresao J. Županov (1970.): američki radnik ima od evropskoga za 41% veći dohodak, pri čemu 15% razlike proizlazi iz bolje kapitalne opreme, većih kapaciteta i boljega granškog rasporeda radne snage, a čak 24% iz »rezidualnih faktora«, koji nisu ništa drugo nego kulturni faktori, tj. vrednote.

7. Da bismo tek naznačili problematiku utjecaja vrednota tradicionalne kulture na društveni razvoj u nas, provizorno ćemo ih klasificirati na *prakseološke*, *societalne* i *političke* vrednote.

II.

8. Tradicionalna kultura nije prakseološki orijentirana, što se da objasniti socio-ekološkim determinantama čovjekova načina života u predindustrijskoj ili agrarnoj civilizaciji. U toj je civilizaciji zemlja osnovni proizvodni resurs, a njeno posjedovanje osnovna društvena vrednota. Područje rada iscrpljuje se u osobnom fizičkom radu na zemlji unutar obiteljske, susjedske i seoske zajednice, praćenom kućnom doradom proizvoda. U seoskim zajednicama živjela je masa proizvođača hrane, a u gradovima je živio sloj obrtnika i trgovaca koji su također radili u svojim kućama, te politička aristokracija koja je prisvajala rentu. Ovisnost o zemlji uvjetuje dominantan stav da je osnovno posjedovati zemlju i na njoj proizvoditi. Resursi su *imovina*. Život se stavlja u službu te imovine. Vlada vlasnička a ne potrošačka psihologija. Dobra treba čuvati i držati, a ne ih prometati i otuđivati. I novac ima karakter obiteljskog vlasništva, a ne toliko i prometnog sredstva. Stoga

se on zgrće i teaurira. Seljačka glad za zlatnicima još cvate u nekim našim krajevima! Proizvodni napredak je vrlo spor, jer se ne primjenjuje eksperiment već uglavnom čuva tradicija. »Pleti kotac kao otac!«. Rad na zemlji se obavlja na otvorenome i u neposrednom je dodiru s prirodom, podložan je prirodnim ritmovima organskog rasta. Iako mora raditi, čovjek ipak radi kada mu se prohtije i radi tempom koji mu odgovara. On ima svoj individualni ritam. Neprestana fizička aktivnost razvija neosjetljivost i čini prepreku širokom proučavanju i prihvaćanju novih ideja (Landis, 1948.).

U predindustrijskoj su sredini razvijene aspiracije za stjecanjem dobara, ali ne i produktivistička orijentacija. Naprotiv, vlada predodžba »ograničenog dobra«: resursi se mogu ograničeno koristiti i stoga se ne postavlja pitanje kako više proizvesti, nego kako raspoloživa dobra u društvu raspodijeliti (Foster, 1965.).

Prema tome, u tradicionalnoj kulturi u domeni proizvodnje i rada vladaju vrijednosne orijentacije:

- važno je imati resurse a ne i to kako ih koristiti;
- treba čuvati imovinu i ne izlagati se riziku da se ona izgubi;
- proizvodnja je izvjesna i ne postoje veće mogućnosti da se mijenja;
- radne aktivnosti imaju svoj prirodan redosljed i iskustvima provjerenu kolo-tečinu, pa su eksperimenti i inovacije i suvišni i rizični,
- u radu se čovjek prilagođava prirodnim silama, a po volji mu je ono što ne određuje priroda već ovisi o njemu samome, tu nema potrebe za radnom disciplinom i racionalnošću;
- produkcija dobara je ograničena, pa je važno kako se ona raspodjeljuje.

9. U industrijskom društvu u domeni proizvodnje i rada prevladavaju pak vrednote »industrijalizma«, koje su upravo suprotne:

- važna je upotreba resursa;
- nije važno čuvati imovinu nego stjecati dobit;
- proizvodnju treba neprestano mijenjati, pri čemu su glavne poluge: eksperiment i racionalizacija upotrebe resursa i trošenja rada;
- radna disciplina i racionalnost su neophodni uvjeti razvijanja proizvodnje, povećanja njezine učinkovitosti;
- tradicije sputavaju, a inovacije oslobađaju čovjekove proizvodne mogućnosti;
- produkcija dobara je načelno neograničena; važnije je što više proizvesti nego što pravednije dijeliti.

10. S obzirom na činjenicu da su svi socijalni stratumi jugoslavenskog stanovništva još pretežno sastavljeni od pripadnika čiju su bazičnu personalnost u procesu socijalizacije formirale prakseološke vrednote tradicionalne kulture, pretpostavljamo da one u velikoj mjeri utječu na njihovo ponašanje u uvjetima proiz-

vodnje i rada, koji su svojstveni »industrijalizmu«, a suvremeno ih jugoslavensko društvo nastoji što više razviti.

Predindustrijski etos svakako djeluje na sveukupan razvitak današnjega jugoslavenskog društva utoliko što posebno u oblasti proizvodnje i društvenog rada usporava promjene i koči njihovu industrijsku organizaciju. On podržava:

- statičnost proizvodnje,
- izbjegavanje proizvodnog rizika,
- ravnodušnost prema inovacijama,
- ravnodušnost prema principima radne racionalnosti, discipline i efikasnosti (Novosel, 1967.).

Predindustrijski etos produktivističkoj percepciji »neograničenog dobra« suprotstavlja vlastitu percepciju »ograničenog dobra«, a time i »akvizitnoj« etici suprotstavlja »redistributivnu« etiku (Županov, 1970.).

III.

11. U predindustrijskom društvu život i rad su se odvijali u malim zajednicama, koje su u vrlo visokom stupnju bile samodovoljne. Svaka mala zajednica ima četiri crte po kojima se indentificira: grupno shvaćanje pripadnika zajednice, homogenost, preglednost sa stajališta neposrednog promatranja, samodovoljnost (Redfield, 1963.).

Te su zajednice uglavnom sastavljene iz primarnih skupina u kojima se društvene veze neposredno ostvaruju, a pojedinac prema drugima istupa manje-više kompletno a ne samo u jednoj ulozi. Radi se zapravo o kumulativnim skupinama u kojima je pojedinac mnogostruko povezan s drugima, za razliku od funkcionalnih asocijacija u kojima je on sa skupinom povezan s jednom ili nekoliko veza (Sorokin, 1932.). Sistem socijalne regulacije u malim je zajednicama visoko efektivan. Ekonomske, religiozne, profesionalne diferencijacije ovdje su minimalne, dok su običaji, način života i moral homogeni u vrlo visokom stupnju. Mala zajednica je »krug života, mali kozmos« (Redfield, 1963.). Srodnička i susjedska grupiranja su glavni oblici socijalnog povezivanja i grupne identifikacije. Društveni rang je gotovo u potpunosti određen naslijeđem, tj. srodstvom, dobi i spolom. Osobito značenje ima srodnička povezanost. Rod, klan i koljeno su »osnova« socijalne strukture koja pojedincu osigurava politički, pravni i ritualni status. Izdvojen iz skupine, pojedinac se osjeća nemoćnim i izgubljenim. Uloge se nasljeđuju: bitna je vrednota održati kontinuitet skupine. Autoritet proizlazi iz nasljeđivanja uloga.

U predindustrijskim sredinama, zbog tih njihovih strukturalnih karakteristika, veoma su izraženi:

- ekstremni familijarizam,
- sklonost klansko-klikaškom povezivanju,
- grupni egoizam srodničkih i drugih skupina,
- agonalni i obranaški stav prema »vanjskom svijetu«,
- sklonost prisnim i neformalnim kontaktima u krugu poznatih i sličnih, a nepovjerenje i netrpeljivost prema »tuđincu«, onome tko »nije ni rod ni svojta«,
- težnja da se sačuva kontinuitet i naslijeđe skupine,
- podložnost paternalističko-nasljednom autoritetu, itd.

Prelaskom u urbano-industrijsku sredinu ličnost, odgojena u maloj zajednici, zadržava svoje societalne vrednote.

U urbano-industrijskoj sredini prevladavaju sekundarni, impersonalni odnosi. »Intimne, domaće vrline i mane od jučer zamijenjene su impersonalnim, umjetnim, konkurentnim oblicima anonimne mase« (Loomis and Beegle, 1963.). Raznolikost profesionalne strukture izaziva veliku prostornu i socijalnu pokretljivost, funkcionalnu međuzavisnost, prostornu segregaciju, participaciju u interesnim grupama, segmentarizaciju društvenih uloga, toleranciju razlika, kontrolu ponašanja indirektnim sredstvima.

Dok u maloj zajednici predindustrijskog društva ulogu determinirajućih socijalnih sistema gotovo u cijelosti obavljaju primarne skupine, u složenom suvremenom društvu socijalni sistemi teže da se razviju oko specijaliziranih interesa. Naglasak je na postizanju specifičnih ciljeva putem racionalne akcije.

Privrženost vrednotama male zajednice dolazi u sukob s vrednotama racionalizatorskog i funkcionalistički orijentiranoga složenog društva, što milijunima migranata nameće veliki napor prilagođavanja.

Akulturacija se pritom često postiže samo prividno, više na eksplicitnoj negoli na implicitnoj razini.

12. Snaga neformalnih grupa u današnjem jugoslavenskom društvu proizlazi iz potrebe ljudi za ukotvljenošću u primarnim skupinama unutar »usamljene gomile« urbano-industrijskog društva. Klika je primarna skupina koja se po stupnju intimnosti svrstava odmah do porodice i drugih srodničkih skupina. Veliko značenje neformalnih grupa proizlazi iz njihove uloge u socijalizaciji i orijentaciji pojedinaca. Neformalno udruživanje se zasniva na emocionalnoj sklonosti da se bude zajedno, a ne na racionalnoj procjeni vrednota koje proizlaze iz udruživanja. U društvu koje se ubrzano tehničira, formalizira i birokratizira, jedna od najvažnijih funkcija neformalnih oblika udruženja jest upravo minimiziranje frustracija koje stvara rad i život u strogim formalnim organizacijama.

13. Činjenica da u našim gradovima uglavnom žive generacije koje su ili same doselile iz ruralnih predjela, ili su pak djeca i unuci ruralnih pridošlica, mnogo-

struko se odražava na karakter odnosa među gradskim stanovnicima i općenito na urbanu personalnost. Društveni se dodiri i u našim gradovima odlikuju visokim stupnjem ruralističnosti. Neformalno grupiranje prema zavičajnosti proširenije je od takvog grupiranja na profesionalnoj ili nekoj drugoj osnovi. Psihologijom krvnog srodstva i u selu ukorijenjenim sklonostima prema neformalnim grupnim dodirima, može se, recimo, prikladno objasniti i toliko ozloglašene pojave veza i protekcija što su rasprostranjene u našem društvu. Obrasci ponašanja koji danas vladaju u našim tvornicama i uredima, također često imaju svoje korijene u seoskim moralnim i kulturnim tradicijama (Novosel, 1967.; Rihtman-Auguštin, 1970.).

14. Vrednote tradicionalne kulture svakako determiniraju (no ovdje ne možemo precizirati koliko) i politički razvoj našega društva. Spomenut ćemo nekoliko fenomena koji to potvrđuju.

15. Nesklad između praktične neefikasnosti samoupravljanja i pretjeranih retoričkih zalaganja za njega ne može se objasniti niti samo nekakvom licemjernošću ljudi niti birokratskim uzurpacijama. Jedan od uzroka toga nesklada jest i zamjenjivanje moderne samoupravne orijentacije i njenih ciljeva s onom vrstom samoupravljanja koja je postojala u tradicionalnim sredinama.

U malim zajednicama što su egzistirale upućene uglavnom na same sebe, samouprava je bila neformalna i stabilna, a glavne je uloge prepuštala nositeljima obiteljskog autoriteta. Mnogo toga od te neformalnosti i ukrućenosti, uz paternalistička rješenja, danas možemo zapaziti i u stanju samoupravljanja u našim radnim organizacijama.

Tradicionalna samouprava u maloj zajednici počivala je na visokom stupnju grupne identifikacije i bila je usmjerena na izolaciju a ne na povezivanje. U našim poduzećima danas također nalazimo model samoupravnog ponašanja »svi za jednoga, jedan za sve«, uz izolacionističku politiku čuvanja svoga »atara« i efektivnu grupnu solidarnost, nasuprot funkcionalnom diferenciranju i usuglašavanju interesa.

Općenito postoji tendencija da se socijalni sistem lokalne zajednice, protkan tradicionalnim vrednotama, prenosi u poduzeće (Županov, 1966.).

Tradicionalna seoska sredina je poznavala autoritativnu odluku *pater familiasa*, plemenskog starješine ili političkog patrona (plemić, svećenik, trgovac), a na drugoj strani primjenjivala je demokratske procedure diskusije i kolektivnog usvajanja odluka. Kao da i u našem poduzeću danas uporedo egzistira autoritativni obrazac odlučivanja i demokratska debata, ali u neprimjetnoj sprezi, jer poduzeće je posve drugi socijalni sistem negoli što je mala teritorijalna zajednica (Županov, 1966.).

16. Klikaška atmosfera u funkcionalnim asocijacijama našega društva, u političkim organizacijama, u teritorijalnim društvenim zajednicama ima – osim opipljive povezanosti interesa – i svoje tradicionalno vrijednosno utemeljenje.

Kultura grupa u radnim organizacijama nosi u sebi mnogo toga što je prenijeto iz tradicionalnih društvenih sredina. Na jednoj strani tu su: ogovaranje, familijarnost, rođačke veze, odbojnost prema svakome tko nije ni prijatelj ni rođak, a na drugoj su: prisnost, briga o oboljelima i onima koji se nađu u nedaćama, čvrsta grupna solidarnost. »Odnosi u grupama posve sigurno nose u sebi mnogo tragova različitih, sada već nakon migracije u industriju, razbijenih obrazaca. Mnogo će toga, zacijelo, prije djelovati u smislu dezintegracije, u smislu neefikasnosti, negoli efikasnosti samoupravnog poduzeća, ali lako je moguće da neki detalji sadrže u sebi humanističke vrednote nužne ljudskim odnosima i ljudskoj kulturi bez obzira na vrijeme i mjesto njena postojanja. Nije na primjer uopće poznato kolika je njihova uloga u tome da se individua ne osjeća izoliranom, da društvena stratifikacija nije naročito oštra i ne predstavlja nepremostive granice« (Rihtman-Auguštin, 1970.).

17. Takozvano liderstvo, o kojem se u nas sve više govori, tendencija da se privatizira upravljanje u općinama putem tzv. predsjedničkog sistema, pa i »borba za fotelje«, imaju svoja uporišta i u tradicionalnoj ulozi harambaša, glavara, korenika i raznih drugih odličnika oko kojih su se koncentrirale agonalne, natjecateljske i surevnjive potencije predindustrijske sredine seoskog tipa. Tu je i odnos prema funkciji i položaju, prema fotelji i počasti, kao i prema naslijeđu, privatnoj nживi, babovini i stričevini. Upravo u onim lokalnim sredinama koje su se najmanje transformirale u smislu udaljavanja od tradicionalnih mentalnih struktura, ovakvi su »slučajevi« i najmarkantniji i najčešći, što ukazuje na njihovu utemeljenost upravo u takvim mentalnim i etosnim strukturama.

18. Nije neozbiljno ukazati, na primjer, i na jaku povezanost zavidne vještine sa stančjenja, praćene retoričkom opširnošću, koja je u našem društvu toliko ekspanzivna, sa tradicijom usmene seoske kulture i kulturnim obrascima što su bili primjereni pastirskom načinu života, u kojem je bilo dovoljno vremena za plandovanje!

IV.

19. Iznese su teze plod parcijalnoga refleksivnog uvida u društvenu stvarnost, uz djelomično oslanjanje na skromnu literaturu. Vrijedilo bi organizirati sistematska empirijska istraživanja utjecaja kulturnih vrednota na društveni razvoj. Tek tada bismo mogli pouzdano rasuđivati o snazi utjecaja vrednota tradicionalne kulture.

Literatura

1. Cooley, Charles Horton (1956.): Social Organization : A Study of the Larger Mind. - New York : The Free Press of Glencoe, 1956.
2. Đurić, Mihailo (1964.): Sociologija Maxa Webera. - Zagreb : Matica hrvatska, 383 str.
3. Encyclopaedia Britannica, Vol. 22, 1962.
4. Foster, Georg M. (1965.): Peasant Society and the Image of Limited Good. - **American Anthropologist**, 67 (1965) 2: 293-315. (interpretirano prema Županovu, cit. rad.)
5. Kluckhohn, Clyde (1952.): Culture and Behavior. - New York, 1952.
6. Kroeber, Alfred Luis (1948.): Antropology. - New York : Harcourt, Brace & World Comp. - (Revised edition).
7. Landis, Paul H. (1948.): Rural Life in Process. Second Edition. - New York : McGraw-Hill Book Company, Inc.
8. Linton, Ralph (1955.): The Tree of Culture. - New York : Knopf.
9. Loomis, Charles P.; Beegle, J. Alan (1963.): Rural Sociology. - Englewood Cliffs, NJ : Prentice-Hall, Inc.
10. Novosel, Pavle (1967.): Reforma, samoupravljanje i socijalna psihologija predindustrijskog mentaliteta. - **Naše teme**, Zagreb, 11 (1967) 12: 2159-2176.
11. Parsons, Talcott (1951.): The Social Sistem. - New York : The Free Press of Glencoe.
12. Petrini, F. (1964.): Changes in Goals, and Values. - **Sociologia Ruralis**, Assen, 5 (1964) 3-4.
13. Redfield, Robert (1963.): The Little Community - The Peasant Society and Culture : An Anthropological Approach to Civilization. - Chicago, IL : The University of Chicago Press, 92, 182 pp.
14. Rihtman-Auguštin, Dunja (1970.): Samoupravljanje kao kulturno-antropološki fenomen. - **Naše teme**, Zagreb, 14 (1970) 1: 37-53.
15. Smith, T. Lynn (1959.): The Agrarian Origins of Modern Japan. - Stanford, CA : Stanford University Press.
16. Sorokin, Pitirim A.; Zimmerman, Carle C.; Galpin, J. Charles (eds.) (1932.): A Sistematic Source Book in Rural Sociology. - Mineapolis : University of Minnesota Press.
17. Wittfogel, Karl A. (1959.): Oriental Despotism : A Comparative Study of Total Power. - New Haven : Yale University Press.
18. Wolf, Eric R. (1959.): Sons of the Shaking Earth. - Chicago, IL. : The University of Chicago Press.
19. Županov, Josip (1966.): Poduzeće i lokalna zajednica : jedno zapažanje o uzajamnoj adaptaciji dvaju socijalnih sistema. - U: **Sociološko istraživanje komune u Jugoslaviji : materijali sa savetovanja održanog u Ljubljani januara 1965.** - Beograd : Odeljenje za sociologiju Instituta društvenih nauka; Ljubljana : Inštitut za sociologiju in filozofiju pri Univerzi v Ljubljani, 1966, str. 84-92.
20. Županov, Josip (1970.): Egalitarizam i industrijalizam. - **Naše teme**, Zagreb, 14 (1970) 2: 237-296.

Stipe Šuvar

Department of Sociology, Faculty of Philosophy of the University of Zagreb,
Zagreb, Croatia – Yugoslavia

The Values of Traditional Culture in Social Development

Summary

Under traditional culture the author of the article understands the culture of pre-industrial civilization in general.

Starting from the view that values are acquired in the course of the socialization of the individual in childhood and youth, the author states that a great majority of Yugoslavia's population descend from rural communities where the primary groups are generally still imbued with the values of traditional culture or its rural projection. In developing modern society and modern culture people introduce into them the values and mentality of traditional society and culture.

The pre-industrial system of values affects the development of contemporary Yugoslav society as a whole through slowing down change in production techniques and acting as a break on the industrial organization of work. It also tends to maintain a statical production, avoidance of production risks, and indifference to innovations and to principles of work rationalization, discipline and efficiency.

In the pre-industrial society it was kinship family, and the local community that determined the life circle of the individual, while in modern society he plays numerous in specialized institutions.

In contemporary Yugoslav society too adherence to the values of traditional culture leads to such trends as extreme familiarism, clan and clique connections, rule of informal groups, and subordination to paternalistic authority. There is a general tendency to transfer the social system of the traditional local community to functional institutions which – among other things – diminishes the role of the self-management system which is being developed by Yugoslav contemporary society.

The author calls for systematic empirical researches on the effect of cultural values on social development, for these alone would make it possible to establish with any certainty the actual effect of the values of traditional culture.

Key words: social development, traditional culture, values, modern society.

Received on: May 1970

Accepted on: Jun 1970

The text originally published in *Sociologija sela*, Zagreb, 8 (1970) 27/28: 5-13.

Доклад с научного съезда

Стипе Шувар

Отделение социологии, Философический факультет Загребского университета, Загреб, Хорватия - Югославия

Ценности традиционной культуры в общественном развитии

Резюме

По мнению автора статьи понятие традиционной культуры охватывает культуру в общих чертах допромышленной цивилизации.

Исходя от познания что ценности осваиваются в процессе обобществления личности в детстве и юношестве, автор установил, что большая часть нынешнего югославского населения ведет происхождение из сельской среды в которой первоначальные группы главным образом еще связаны с ценностями культуры т.е. ее сельскими размерами. В ходе создания и развития современного общества и современной культуры, люди вкладывают ценности, мышление и направленность традиционного общества и уровень его культуры.

Допромышленная система ценностей влияет на общее развитие актуального югославского общества в том смысле что в производстве замедляет ход перемен и тормозит промышленную организацию труда. Другими словами, эта система поддерживает статическое положение производства, избегание производственного риска, безразличность к новшествам и безразличие к принципам трудовой рациональности, дисциплине и действительности.

В допромышленном обществе, родство, семья, местные общества определяли образ жизни индивидуума, тогда как в современном обществе он принимает сложное положение в специальных учреждениях. Привязанность к ценностям традиционной культуры создает возможность и в современном югославском обществе, чрезвычайной фамильярности, клано-кликовой связанности, преобладания неформальных групп, подчинения к патерналистическому авторитету. Существует стремление переносить социальную систему традиционной местной общины в функциональные учреждения, что кроме остального уменьшает значение и роль системы самоуправления которая современным югославским обществом.

Автор защищает систематические эмпирические исследования влияния культурных ценностей на общественное развитие. Только тогда возможно определенно утвердить силу влияния ценностей традиционной культуры.

Ключевые слова: общественное развитие, традиционная культура, ценности, современное общество.

Получено: в мае, 1970 года.

Принято к печати: в июне, 1970 года.

Статья впервые опубликована в журнале *Sociologija sela* (*Социология деревни*), Загреб, Vol. 8, 1970, № 27/28, стр. 5-13.